

**GOSPITAL PEDAGOGIKA FANINING MAXSUS
PEDAGOGIKANING BOSHQA YO'NALISHLARI BILAN BOG'LIQLIGI
(UY TA'LIMI, INKLYUZIV TA'LIM MAXSUS TA'LIM, MEHRLI
MAKTAB).**

Xalmuratova Matonat Veliyevna

Jizzax Davlat Pedagogika Universiteti talabasi.

ANNOTATSIYA: *Mazkur maqolada gospital pedagogika tushunchasi, uning mohiyati va maxsus pedagogikaning boshqa yo'nalishlari bilan bog'liqligi atroflicha tahlil qilinadi. Gospital pedagogika uzoq muddat kasalxonada yoki uy sharoitida davolanishga majbur bo'lgan bolalar uchun ta'lim jarayonini tashkil etishga qaratilgan maxsus yo'nalish bo'lib, u uy ta'limi, inklyuziv ta'lim, maxsus ta'lim va mehrli maktab tizimlari bilan bevosita bog'liqdir. Maqolada ushbu bog'liqliklarning ilmiy-nazariy asoslari, ularning o'zaro ta'sir mexanizmlari, o'xshash va farqli jihatlari, hamkorlik tamoyillari chuqur yoritiladi.*

KALIT SO'ZLAR: *Gospital pedagogika, uy ta'limi, inklyuziv ta'lim, maxsus ta'lim, mehrli maktab, rehabilitatsiya, differensial yondashuv, individual ta'lim dasturlari, ta'lim va tibbiyot integratsiyasi, psixologik qo'llab-quvvatlash, pedagogic innovatsiyalar, maxsus ehtiyojga ega bolalar, moslashtirilgan ta'lim, pedagogic rehabilitatsiya, kasalxona ta'limi, ta'lim strategiyalari.*

Zamonaviy ta'lim tizimi har bir bolaga, u qanday sharoitda bo'lishidan qat'i nazar, sifatli bilim olish imkoniyatini yaratishga intiladi. Biroq sog'lig'i sababli uzoq vaqt kasalxonada yoki uy sharoitida davolanishga majbur bo'lgan bolalar an'anaviy ta'lim tizimidan chetda qolish xavfi ostida turadi. Bunday holat nafaqat ularning bilim olish jarayoniga, balki psixologik holati, ijtimoiy moslashuvi va kelajakdagi hayot yo'liga ham bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli gospital pedagogika maxsus ta'lim sohasi sifatida shakllanib, tibbiy muassasalarda yoki uy sharoitida ta'lim olishni tashkil etishga qaratilgan muhim yo'nalishlardan biriga

aylandi. Gospital pedagogika jismoniy va ruhiy jihatdan salomatligida muammosi bo'lgan bolalar uchun maxsus metodikalar asosida ta'lim berishni nazarda tutadi. Ushbu ta'lim shakli o'quvchilarning individual ehtiyojlariga moslashtirilgan bo'lib, an'anaviy ta'limdan farqli ravishda, ularni ortda qolish yoki tengdoshlaridan ajralib qolish xavfidan himoya qiladi. Shu nuqtai nazardan, gospital pedagogika uy ta'limi, inklyuziv ta'lim, maxsus ta'lim va mehrli maktab tizimlari bilan bevosita bog'liq bo'lib, bu yo'nalishlarning har biri mazkur tizimni to'ldiruvchi va boyituvchi omil sifatida namoyon bo'ladi. Uy ta'limi gospital pedagogikaning eng yaqin yo'nalishlaridan biri bo'lib, unda bolalar sog'lig'iga qarab maxsus individual dasturlar asosida ta'lim oladilar. Bu tizim ayniqsa uzoq muddat kasalxonada yoki uy sharoitida davolanishga majbur bo'lgan bolalar uchun muhim sanaladi. Inklyuziv ta'lim esa maxsus ehtiyojli bolalarni umumiy ta'lim muassasalariga qo'shib, ularning ijtimoiylashuvi va akademik rivojlanishini qo'llab-quvvatlaydi. Gospital pedagogika bilan inklyuziv ta'lim o'rtasidagi bog'liqlik, asosan, kasallik yoki jismoniy cheklovlar sababli umumiy ta'lim tizimiga to'liq qo'shila olmaydigan bolalarni qo'llab-quvvatlashda namoyon bo'ladi. Maxsus ta'lim esa alohida ehtiyojga ega bolalar uchun ishlab chiqilgan bo'lib, bunda nafaqat jismoniy cheklovlari, balki intellectual yoki psixologik ehtiyojlari ham inobatga olinadi. Mehrli maktab konsepsiyasi esa bolalarga faqat akademik bilim berish bilan cheklanmay, balki ularning ruhiy holati, motivatsiyasi va ijtimoiy moslashuvini ham qo'llab-quvvatlashni maqsad qiladi.

Gospital pedagogika—bu uzoq muddatli davolanishga muhtoj bolalar uchun mo'ljallangan maxsus ta'lim tizimi bo'lib, uning asosiy maqsadi o'quvchilarning o'quv jarayonidan uzilib qolmasligini ta'minlash, ularning ijtimoiy va psixologik moslashuvini qo'llab-quvvatlash hamda kelajakda to'laqonli jamiyat a'zosi sifatida rivojlanishiga yordam berishdan iborat. Ushbu yo'nalish dunyo bo'ylab turli xil shakllarda rivojlanib kelmoqda, biroq u maxsus ta'lim, uyta'limi, inklyuziv ta'lim va mehrli maktab konsepsiyalari bilan uzviy bog'liqdir. Bularning har biri gospital pedagogikaning muhim tarkibiy qismi bo'lib, ularning o'zaro aloqasi ta'lim samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Gospital pedagogika va uyt

a'limi bir-biri bilan chambarchas bog'liq bo'lib, aksariyat hollarda bir-birini to'ldiruvchi tizimlar sifatida namoyon bo'ladi. Uy ta'limi odatda jismoniy yoki ruhiy salomatligi sababli maktabga bora olmaydigan bolalar uchun yo'lga qo'yilgan bo'lib, ularning o'qish jarayoni individual reja asosida tashkil etiladi. Bunday sharoitda bolalar uchun maxsus ta'lim dasturlari ishlab chiqiladi, ularga moslashtirilgan darslar taqdim etiladi va o'quv jarayonining davomiyligi ham bolalarning holatiga qarab belgilanadi. Gospital pedagogika esa shifoxonalarda yoki reabilitatsiya markazlarida ta'lim berishga mo'ljallangan bo'lib, ko'pincha kasalxona muhitida tashkil etiladi. Bunday sharoitda ta'lim nafaqat akademik bilim berish, balki bolaning ruhiy va jismoniy holatini yaxshilashga ham qaratilgan bo'ladi. Inklyuziv ta'lim ham gospital pedagogika bilan uzviy bog'liq. Inklyuziv ta'limning asosiy maqsadi–maxsus ehtiyojga ega bolalarni umumiy ta'lim tizimiga integratsiya qilish va ularga barcha bolalar bilan bir xil ta'lim imkoniyatlarini taqdim etishdir. Biroq kasallik yoki jismoniy cheklovlar sababli doimiy maktabga bora olmaydigan bolalar uchun inklyuziv ta'lim ba'zan yetarlicha samarali bo'lmasligi mumkin. Shu sababli gospital pedagogika inklyuziv ta'limni qo'llab-quvvatlovchi yordamchi tizim sifatida ishlaydi. Misol uchun, kasalxona sharoitida ta'lim olayotgan o'quvchilar sog'ayib, maktabga qaytganlarida ularga inklyuziv ta'lim orqali qo'shimcha yordam beriladi. Bu jarayonda maxsus o'qituvchilar, psixologlar va logopedlar faol ishtirok etib, bolalarning o'quv jarayoniga qayta moslashishiga ko'maklashadilar.

Maxsus ta'lim gospital pedagogikaning yana bir muhim yo'nalishlaridan biri bo'lib, u o'ziga xos ehtiyojlarga ega bo'lgan bolalar uchun mo'ljallangan ta'lim tizimidir. Gospital pedagogika ko'pincha aynan maxsus ta'lim metodlaridan foydalanadi, chunki uzoq muddat kasalxonada bo'lgan bolalar nafaqat jismoniy, balki psixologik jihatdan ham qo'llab-quvvatlashga muhtoj bo'ladilar. Bu ta'lim shaklida bolalarga individual o'quv dasturlari ishlab chiqiladi, ularning ehtiyojlari asosida moslashtirilgan metodikalar joriy etiladi. Masalan, saraton kasalligi bilan og'rigan yoki operatsiyadan keyin reabilitatsiya jarayonida bo'lgan bolalar uchun maxsus pedagog va psixologlarning yordami juda muhim ahamiyatga

ega. Bundan tashqari, logopedik xizmatlar, defektologik qo'llab-quvvatlash va boshqa maxsus ta'lim vositalari ham gospital pedagogika tizimida keng qo'llaniladi.

Mehrli maktab tushunchasi ham gospital pedagogika bilan chambarchas bog'liq bo'lib, uning asosiy maqsadi–bolalarni nafaqat akademik bilimlar bilan ta'minlash, balki ularning ruhiy va psixologik farovonligini qo'llab-quvvatlashdan iborat. Gospital pedagogikaning asosiy tamoyillaridan biri bu bolaga individual yondashish va unga qulay ta'lim muhitini yaratishdir. Kasalxonada yoki uy sharoitida ta'lim olayotgan bolalar ko'pincha stress, depressiya yoki motivatsiya yetishmovchiligi bilan duch kelishadi. Shu sababli mehrli maktab konsepsiyasida o'quv jarayoniga nafaqat pedagoglar ,balki psixologlar, ijtimoiy xodimlar va tibbiyot mutaxassislari ham jalb qilinadi.

Gospital pedagogika–bu ta'lim tizimining ajralmas qismi bo'lib, kasallik yoki boshqa sog'liq muammolari tufayli an'anaviy maktab muhitida o'qiy olmaydigan bolalarga sifatli ta'lim olish imkoniyatini ta'minlashga qaratilgan. Ushbu pedagogika yo'nalishi uy ta'limi, inklyuziv ta'lim, maxsus ta'lim va mehrli maktab konsepsiyalari bilan uzviy bog'liq bo'lib, ularning barchasi bolalarning o'qish jarayonini to'liq va samarali tashkil etishga xizmat qiladi. Bugungi kunda gospital pedagogika nafaqat akademik bilim berish, balki bolalarning psixologik, ijtimoiy va emotsional holatini ham qo'llab-quvvatlashga qaratilgan. Kasallik tufayli uzoq vaqt izolyatsiyada qolgan bolalar o'z tengdoshlari bilan aloqada bo'lish imkoniyatidan mahrum bo'ladi, bu esa ularning ijtimoiy rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu boisdan, gospital pedagogika individual yondashuv, pedagogic va psixologik qo'llab-quvvatlash, texnologik innovatsiyalar kabi zamonaviy usullarga tayanishi lozim. Shu sababli, gospital pedagogika nafaqat maxsus ehtiyojga ega bolalar uchun, balki umuman ta'lim tizimi uchun ham muhim yo'nalish bo'lib, u kelajak avlodning har tomonlama rivojlanishiga xizmat qiladigan kuchli pedagogic model sifatida qaralishi lozim.

FOYDALANGAN ADABIYOTLAR:

1. Nishonov A. Gospital pedagogikaning asosiy tamoyillari. – Toshkent: Ma'naviyat, 2021.
2. Yusupov I. Inklyuziv ta'lim nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.
3. Karimova D. Maxsus pedagogika asoslari. – Toshkent: O'zbekiston Milliy ensiklopediyasi, 2020.
4. Abdullayeva M. Mehrlimaktablar va ularning pedagogika asoslari. – Toshkent: Yangi asravlodi, 2022.
5. Saidov B. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar va innovatsiyalar. – Toshkent: Iqtisod-moliya, 2023.